
MILOŠ NEMANJIĆ

KNJIŽEVNI PREVODIOCI

Šta danas u našim uslovima znači samostalno u vidu zanimanja obavljati umetničku delatnost, u ovom slučaju delatnost književnog prevodioca?

Očigledno, radi se o sticaju društveno povoljnih uslova: prvo, stvorene su objektivne mogućnosti za bavljenje umetničkim zanimanjem, drugo, izdvojio se određen krug ljudi koji mogu da se bave tim zanimanjem, najzad — sazrela je društvena svest o potrebi priznavanja ovog zanimanja. Sve do sticaja svih ovih uslova nije moglo da bude reči o umetničkom zanimanju u sociološki preciznom smislu te reči. Postojao je jedino rad kao vokacija, koji se samo delimično realizovao kao umetničko zanimanje. Inače, tzv. drugo zanimanje je bilo osnova za obezbeđenje egzistencije.

Mada je zakonska osnova za uvođenje umetničkog zanimanja data još 1951. godine, što svedoči o ranom sazrevanju društvene svesti o tom problemu, samostalno bavljenje umetničkim radom u vidu zanimanja imalo je dosta dugo u našim uslovima dvojak smisao: pored povoljnih društvenih uslova, to je često značilo i neslobodan izbor u tom smislu da nije moglo da se nađe drugo zanimanje, odnosno da još nisu bile definisane društvene potrebe za umetničkim radom kao zanimanjem.

Književni prevodioci su, slično književnicima, svoj prevodilački rad uglavnom obavljali uz neko drugo zanimanje.

Međutim, čim su date društvene pretpostavke za pretvaranje prevodilačkog rada u samostalno zanimanje, i književni prevodioci su počeli da koriste tu šansu. Godine 1969., kada je bilo oko 260 književnih prevodilaca u Udruženju, bilo je oko 8 odsto samostalnih prevodilaca. Danas, kada ima 320 književnih prevodilaca, prevodjenjem u vidu zanimanja bavi se oko 40 prevodilaca, što je 12.5 odsto od ukupne populacije.

Ako ih posmatramo prema periodu kada su postajali samostalni prevodioci, konstatujemo da je njih 16 steklo taj status pre 1960. g, 16 prevodilaca između 1960. i 1968. god. i 14 prevodilaca u ovom poslednjem periodu.

Pri tome treba reći da su stalno postojala dva toka: jedni su prelazili u samostalno zanimanje iz radnog odnosa, drugi nikada nisu ni bili u radnom odnosu. Značajno je napomenuti da drugoj grupi pripada 13 književnih prevodilaca, od kojih su dvoje status samostalnog prevodioca stekli u najranijem periodu, ali da ih ima četvoro koji su taj status stekli u poslednjem periodu.

Motivi koji su pokretali i koji pokreću književne prevodioce da se opredele za samostalno bavljenje prevodilačkim radom vrlo su relevantni za procenu čitave situacije. Kod svih je, naravno, izražena ljubav prema prevodilačkom poslu i naglašena potreba da mu se u potpunosti posvete. Međutim, brižljivija analiza navedenih motiva otkriva bar četiri grupe specifičnih motiva: porodični i zdravstveni razlozi (6 prevodilaca), naučne ambicije — bavljenje kritikom, teorijom itd. (7 prevodilaca), svest o odgovornosti prevodioca u jednoj kulturi (5 prevodilaca) i nemogućnost da nađu odgovarajući posao odnosno ukidanje radnog mesta (5 prevodilaca). Akcenat je, očigledno, na kulturnoj odgovornosti i naučnim ambicijama.

Koje su inače osnovne karakteristike ove kategorije književnih prevodilaca?

Ima, pre svega, 22 žene prevodioca i 18 muškaraca.

Prema školskoj spremi, konstatujemo da 23 prevodioca ima visoku školsku spremu, 3 prevodioca akademsko zvanje, 5 prevodilaca nepotpunu visoku školsku spremu i 6 višu. Najviše ih je završilo neku jezičku grupu, mada ima i četiri pravnika, jedan doktor ekonomskih nauka itd.

Najvažnijim odrednicama njihovog društvenog položaja, međutim, smatramo vrstu i obim njihovog prevodilačkog rada, uslove pod kojima plasiraju rezultate tog rada i prihode koje ostvaruju po osnovu prevodilačkog rada.

Treba reći da je ovih 40 prevodilaca u toku svog prevodilačkog rada dosad prevelo preko 1100 jedinica teksta, i to: 490 knjiga umetničke proze (romana, pripovedaka i sl.), 164 knjige tekstova druge vrste (naučne i stručne knjige), 30 knjiga poezije, 214 drama i blizu 200 raznih eseja, članaka i studija.

Posebno treba napomenuti da su ovi prevodioci otkako se prevođenjem bave samostalno preveli 366 knjiga proze (74,6% od ukupne produkcije ove vrste) 146 ostalih knjiga (89,0% od ukupne produkcije) i 131 dramu (61,2% od ukupne produkcije).

Veličinu ovog posla moguće je proceniti ako se zna da je za 1 autorski tabak potrebno oko 30 časova intenzivnog rada. A dalji doprinos našoj kulturi ove grupe prevodalaca oceniti ako znamo da je njih 10 rođeno između 1921. i 1930. godine, njih 11 između 1931. i 1940. godine i 2 prevodioca čak posle 1941. god. — dakle većina je u periodu pune produktivnosti.

Kakve su prihode ostvarivali ovi prevodioci u toku 1974. godine, imajući u vidu da su za 1 autorski tabak umetničke proze mogli da dobiju najviše 800 dinara, a za 1 AT stručnog teksta oko 1000 dinara?

Ustanovili smo pet kategorija prevodilaca prema visini godišnjeg prihoda u toku 1974. godine.

U prvoj kategoriji — ostvareno do 10.000 din. — nalazi se 6 prevodilaca, koji su ukupno zaradili 22.350 dinara, pa je prosek po prevodiocu 3.725 dinara za celu godinu.

U drugoj grupi — ostvareno 10.001-30.000 din. — nalazi se samo 4 prevodioca, koji su ukupno zaradili 65.736 din., pa je prosek 21.434 din.

U trećoj grupi — ostvareno 30.001-50.000 din. — nalazi se najveći broj prevodilaca, njih 14, koji su zaradili ukupno 570.304 din. odnosno prosek je 40.736 din.

U četvrtoj grupi — ostvareno 50.001-70.000 din. — nalazi se samo 3 prevodioca, koji su ukupno zaradili 185.000 din., pa je prosek 61.666 din.

U četvrtoj grupi nalazi se jedan jedini prevodilac.

Prema tome, 28 prevodilaca koji su naveli svoje prihode za 1974. god. zaradili su ukupno 960.760 din. — prosek 34.312 d. Mesečni prosek iznosi 2.850 din., dakle on je samo nešto veći od minimalnog ličnog dohotka u gradu iste godine.

Poseban komentar ovome nije potreban. Treba reći da većina prevodilaca navodi da potražnja naručioca prevedenih tekstova preovladuje nad ponudom samih prevodilaca, ali da kvantitetom prevoda, jer tu postoje neke granice ako hoće da se održi kvalitet, nije moguće neutralisati niske autorske honorare.

Samo kompletno razmatranje prevodilaštva i uloge prevodioca kao socijalne, ekonomske i kulturne činjenice može da pruži pravi odgovor na pitanje: kakav treba da bude položaj radnih ljudi koji samostalno, u vidu zanimanja obavljaju umetničku delatnost? Ovom prilikom može da se kaže samo toliko da, ako ih tretiramo delom udruženog rada, što oni i jesu, moramo da nastojimo da prevaziđemo istorijsku protivrečnost između umetničkog rada, umetničkog zanimanja i društvenih delatnosti u okviru kojih se ta zanimanja ostvaruju.

